

REINTEGRÁCIÓS TEVÉKENYSÉG, OKTATÁS, FELZÁRKÓZTATÁS, BÖRTÖNSZÍNHÁZ

„**P**edig hódoljon bár az ország igazságszolgáltatása akármely büntetőjogi elméletnek is: a társadalom józan önérdeke mindenkor megköveteli azt, hogy a bűntevők, büntetésük elszenvedése mellett, a jövőre nézve oda tereltesse, hogy a törvényeket legalább ezután tartsák tiszteletben, ami úgy érhető el legsikeresebben, ha ama viszonyok, melyek az egyes személyeket a büntettek ösvényére sodorták, vagy legalább a bűncsáboknak ellenálló erejüket megdermesztették, - megsemmisítettnek.

Ha az egyének a büntettek kiindulási pontjait fölkeressük, akkor egyrészlől: a munkátlanlás, a munkában való képzetlenség s ezen utóbbi okból származó keresethiány, másrészlől pedig: a kezdetleges neveltség, a vallási és erkölcsi eszmék ismeretét nélkülöző tudatlanság, vagy a helyes tudás hiányából származó ferde gondolkozás, az igényeknek innen keletkező egészségtelen túltengése, a nevelés hiánya miatt féktelenül álló érzékiség és szenvedélyek tárulnak szemünk elé.

Említve lett, hogy ha a büntettek lelki kiindulási pontjait fölkeressük: legtöbbször ott fogjuk találni a kezdetleges neveltséget, mely a társadalom intézményeinek mindenkire egyiránt kiható horderejét kellőleg felfogni s az ezen intézmények tiszteletben tartásából származó egyéni polgári becsületet értékéhez mérten őrizni nem tudja; az érzékiség és szenvedélyek fölött uralkodni nem képes.

Tehát az értelem s ítélőtehetség fejlesztése, az emberi méltóság megismertetése és az önérték fölkelése, - melyek az egyént józan önuralomra s helyes önkormányzatra képesítik, - volnának azon teendő, melyek mellett a bűntevőknek az előbbi ösvényről való leterelése remélhető.¹

Ezen sorokat akár az új bv. törvény preambuluma is leírhattuk volna, olyannyira igazak napjainkra is. Láthatjuk tehát, hogy a társadalmi problémák, a bűnhöz vezető út és azok gyökerei nem új keletűek. A társadalom periferiájára szorult, rosszul szocializált, deviáns emberek, vagy egyszerűen csak a rossz helyen, rossz időben, rossz döntést hozó személyek, ha bűncselekményt követnek el, akkor számukra részint a büntetés-végrehajtás az a közeg ahol a társadalomba történő visszavezetésük megvalósulhat. A feladat, hogy az önkéntesség elve alapján a közösen kialakított egyéni

1 Oktatás a magyar királyi fegyintézetekben - ismertetés - az 1885. évi Budapesti országos kiállítás alkalmából.

személyiségfejlesztés, és az arra ráépülő oktatás elérje célját. Emellett pedig az elítélt szabaduláskor egy önmagát valóban ismerő, a képességeiben megbízó, saját maga és a környezete iránt felelősséggel bíró ember legyen, aki képes a nehézségek árán is beilleszkedni a társadalomba, és fontos továbbá az is, hogy a szabaduló – szabálykövető magatartásával – elkerülje a visszaesést. Az út, ami ehhez vezet, rendkívül összetett, szerteágazó, sokszereplős pedagógiai, pszichológiai munka, ami nem nélkülözheti a társadalmi összefogás keretében megvalósuló civil szervezetek, egyházak és iskolák közreműködését sem. Tehát sem a problémák, sem pedig a megoldások nem változnak az évtizedek során, csak a környezet és a társadalom, azonban az elvárások mindig ugyanazok: a büntetés-végrehajtásba bekerült emberek az ítéletük letöltése után lehetőleg jobb egészségi és mentális állapotban, továbbá számunkra, valamint a társadalom számára is hasznosítható tudással és képességekkel kerüljenek vissza a szabad életbe. Az intézetekben működő alapképzések és szakképzések az ezekre felkészítő tanulást, a viselkedést és még számtalan más képesség fejlesztését, azok újra feltámasztását, illetve megerősítését szolgálják.

A börtön – a maga szocio-kulturális közegével – nem feltétlenül segíti az önkéntesség kialakulását, mivel egy zárt mikroközösségben a személyiség az alkalmazkodás mókuskerekében megpróbál addigi önmaga maradni, és inkább a konformizmus helyeződik előtérbe. Ezt a burkot kell nekünk feltörnünk. Az ehhez vezető úton érzük el azt a hatást, amit direkt módon egy kialakult személyiségben nagyon nehéz elérni. Itt lépnek előtérbe a különböző szakkörök, a képességfejlesztő tréningek, a jóvátételi tevékenységek, a kreatív kézművesség, az állatterápia, a drámapedagógia stb. Fontos megjegyezni, hogy nem érhetünk el célt anélkül, hogy kellőképpen nyitnánk a társadalom felé, mivel az elfogadáshoz csökkenteni kell az emberekben meglévő előítéleteket. Meg kell mutatnunk, hogy az elítéltek is emberek, akik segítséggel képesek a változásra, hiszen mindenki megérdemel még egy esélyt. Mindezt nagymértékben elősegíti az oktatás, az önképzés és a kultúra hatásainak összekapcsolása. A börtönszínházi tevékenységben ez remekül megjelenik, mivel a drámapedagógia az élet számos területén pozitív eredménnyel fejti ki hatását, ez lehet ezt hasznosan alkalmazni a büntetés-végrehajtás keretén belül is.

„Boldog voltam! Ki tudtam szakadni a börtön zárt rendszeréből, és picit szabadabbnak érezte magát az ember. Átvehettem a civil ruhámat, ami szintén jó érzés volt. Nap mint nap több pozitív inger ért, mint előtte másfél év alatt összesen. A kívülállók és a börtön alkalmazottak el sem tudják képzelni, mit jelent ez egy fogvatartottnak.

Jó érzéseket „loptunk” bele a sötét napjainkba. Az, aki nem elítélt, ezt nem érezheti, mint mi. Emerson azt mondja: „Az élet olyan leckék sorozata, melyet át kell élnünk, hogy megérthessük őket”. Mindemellett fárasztó is volt a munka. Dolgozni jártunk mellette, mert a fizetésre mindenkinek szüksége volt. Ha lehúztak minket a kivonuló listáról, nem örültünk. Ha fáradtak voltunk, az sem volt jó, ha nem mentünk dolgozni, az sem. A 22-es csapdája, ill. bármelyik ujjamat harapom, mindegyik fáj.

Majd jött a színházi próba és előadás. Ez még egy szabad embernek is csodálatos érzés kell, hogy legyen. Nekem az volt. A színpadra állásról nem is beszélve. Labdarúgó lévén engedjen meg egy hasonlatot. Mintha a Katalán Fc Barcelona stadionjának gyepére léphetnék, és még ha egy labdát is rúghatnék a hálóba. Jó hatással volt rám az egész művészi szféra.

Ahogy közeledett a főpróba és előadás, mindenki nagyon izgult és komolyan vette mindenki. De utána csak megkönnyebbült és felszabadult, boldog, mosolygó „kisművészeket” lehetett látni.

Örültem, hogy apám ezt látta. Láthatta, hogy a fia a börtönben nevet, jó emberek veszik körül, eredményét neves emberek díjazták.” (egy fogvatartott)

A játék, mint tudjuk, az ember fejlődésének része, hiszen egész szocializálódásunk a játékra épül. Így tanuljuk meg szerepeinket, találjuk meg a családban és a társadalomban elfoglalt helyünket. A játék alakítja továbbá énképünket, ami segít a siker elérésében, a bukás elviselésében, mindkettő megélésében és feldolgozásában. Amikor a börtönszínházról beszélünk, akkor nem másról szólunk, mint hogy egy adott zárt mikrokörnyezetben felhasználjuk a színjátszást az egyén belső énjének megerősítésére, és felelősségtudatának fejlesztésével képessé tesszük arra, hogy elfogadjon másokat, tudjon toleránsan együttműködni, a rendszeresség kialakításával pedig képes legyen saját énjét alárendelni a közösség elvárásainak.

A reszocializáció során alkalmazott drámapedagógia segíti a reintegrációs célok elérését, hiszen a különböző társadalmi rétegekből eltérő kultúrájú és szellemi képességű egyének képesek csapatként egy cél érdekében közös értéket létrehozni. Észre sem veszik, hogy eközben mennyit fejlődnek és tanulnak. Számunkra pedig fontos, hogy belső énjük már nem küzd a direkt ráhatásokkal szemben, hanem együttműködőbb, elfogadóbb, ami a zárka közösségben való viselkedésükön, munkavégzésükön és fegyelmi helyzetükön is megmutatkozik. Az oktatás és az önképzés ilyen formája lehetővé teszi felzárkóztatásukat, és lehetőséget ad arra, hogy szabadulásuk után nagyobb eséllyel tudjanak beilleszkedni a társadalomba. Az első börtönszínházi találkozó 2013 júniusában realizálódott, megszervezését hosszú folyamat előzte meg. Tárgítottuk és ki is léptünk abból a körből, ami az intézetekben működő színjátszó körök munkáját megmutatta. A kezdeményezés pozitív megítélését és eredményességét alátámasztották a média és a civil közönség érdeklődő, elismerő visszajelzései, a Büntetés-végrehajtási Szervezeten belüli létjogosultságát pedig megerősítette a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága megrendezésében 2016-ban létrejött második Börtönszínházi Találkozó.